

Παλαιά και Νέα Ρώμη

Βασικές διαφορές μεταξύ Όρθοδοξίας και Παπισμού

Ο δυτικός Χριστιανισμός αποσπάσθηκε από την Έκκλησία του Χριστού, όπως εκφράζεται θεολογικά από την Όρθόδοξη Έκκλησία. Αυτό έγινε πρώτα με την Παλαιά Ρώμη - Πάπα και αργότερα με τους Προτεστάντες που αποσπάσθηκαν από τον Πάπα.

Τά αίτια της αποσπάσεως της Παλαιᾶς Ρώμης από την Όρθόδοξη Έκκλησία ἦταν πολιτικά και θεολογικά. Στήν πραγματικότητα, ὅμως, οἱ δυτικοὶ Χριστιανοὶ διαφοροποιήθηκαν ὡς πρὸς τὸ δόγμα καί, κυρίως, ὡς πρὸς τὴν μεθόδολογία τοῦ δόγματος πού εἶναι ἡ ἡσυχαστική παράδοση. Δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἡσυχαστικῆς μεθόδου ἀποκτᾷ γνώση τοῦ Θεοῦ καί στήν συνέχεια αὐτή ἡ γνώση κωδικοποιεῖται στοὺς ὅρους-δόγματα. Ὄταν, ὅμως, χάνεται ἡ ἐμπειρική γνώση τοῦ Θεοῦ, τότε ἀλλοιώνονται καί τά δόγματα. Θά δοῦμε ἐν συντομίᾳ αὐτές τίς διαφορές.

I. Δογματικές καί ἐκκλησιολογικές διαφορές

Μετά τὴν κατάκτηση τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοὺς Φράγκους ἄρχισαν νά εἰσάγονται σέ αὐτό οἱ πρῶτες δογματικές διαφορές καί με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου προστέθηκαν καί ἄλλες. Στὸ θέμα αὐτὸ ἔχουν γραφῆ τά κατάλληλα στήν πρώτη ἐνότητα τοῦ βιβλίου καί στὸ ὑποκεφάλαιο «Αὐγουστίνος - Θωμᾶς Ἀκινάτης».

Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Παλαιᾶς Ρώμης, παρά τίς μικρές καί μὴ οὐσιαστικές διαφορές, εἶχαν πάντοτε κοινωνία με τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Νέας Ρώμης καί τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀνα-

τολής μέχρι τό 1009-1014 μ.Χ., όταν για πρώτη φορά κατέλαβαν τόν θρόνο τής Παλαιᾶς Ρώμης οἱ Φράγκοι. Μέχρι τό 1009 οἱ Πάπες τής Ρώμης καί οἱ Πατριάρχες τής Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν ἐνωμένοι στόν κοινό ἀγώνα ἐναντίον τῶν Φράγκων Ἡγεμόνων καί Ἐπισκόπων, ἀλλά καί τῶν κατά καιρούς αἰρετικῶν.

Οἱ Φράγκοι στήν Σύνοδο τής Φραγκφούρτης τό 794 μ.Χ. καταδίκασαν τίς ἀποφάσεις τής Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί τήν τιμητική προσκύνηση τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Ἐπίσης, τό 809 οἱ Φράγκοι εἰσήγαγαν στό Σύμβολο τής Πίστεως τό Filioque, τήν διδασκαλία δηλαδή περί τής ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Αὕτην τήν εἰσαγωγή καταδίκασε τότε καί ὁ ὀρθόδοξος Πάπας τής Ρώμης. Στήν Σύνοδο τής Κωνσταντινουπόλεως τό 879-880 μ.Χ. ἐπί Μεγάλου Φωτίου, στήν ὁποία συμμετεῖχαν καί ἐκπρόσωποι τοῦ ὀρθοδόξου Πάπα τής Ρώμης, καταδίκασαν ὅσους εἶχαν καταδικάσει τίς ἀποφάσεις τής Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ὅσους προσέθεσαν στό Σύμβολο τής Πίστεως τό Filioque. Ὅμως, για πρώτη φορά ὁ Φράγκος Πάπας Σέργιος Δ΄ τό 1009 μ.Χ. στήν ἐνθρονιστήρια ἐπιστολή του προσέθεσε στό Σύμβολο τής Πίστεως τό Filioque καί ὁ Πάπας Βενέδικτος Η΄ τό 1014 μ.Χ. εἰσήγαγε τό Πιστεύω μέ τό Filioque στήν λατρεία τής Ἐκκλησίας, ὅποτε ὁ Πάπας διεγράφη ἀπό τά δίπτυχα τής Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ βασική διαφορά μεταξύ τής Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί τοῦ Παπισμοῦ βρίσκεται στήν διδασκαλία περί τής ἀκτίστου οὐσίας καί ἀκτίστου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ οἱ Ὀρθόδοξοι πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεός ἔχει ἄκτιστη οὐσία καί ἄκτιστη ἐνέργεια καί ὅτι ὁ Θεός ἔρχεται σέ κοινωνία μέ τήν κτίση καί τόν ἄνθρωπο μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργειά Του, ἐν τούτοις οἱ Παπικοί πιστεύουν ὅτι στόν Θεό ἡ ἄκτιστη οὐσία ταυτί-

ζεται μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργειά Του (actus purus) καί ὅτι ὁ Θεός ἐπικοινωνεῖ μέ τήν κτίση καί τόν ἄνθρωπο διά τῶν κτιστῶν ἐνεργειῶν Του, δηλαδή ἰσχυρίζονται ὅτι στόν Θεό ὑπάρχουν καί κτιστές ἐνέργειες. Ὅποτε, ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, διά τῆς ὁποίας ἀγιαζεται ὁ ἄνθρωπος, θεωρεῖται ὡς κτιστή ἐνέργεια. Ἀλλά ἔτσι δέν μπορεῖ νά ἀγιασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ στά Μυστήρια ἐνεργεῖ ἡ «κτιστή χάρη».

Αὐτό, ὁμως, ἔχει καί ἐκκλησιαστικές συνέπειες. Ἀφοῦ ἡ χάρη μέ τήν ὁποία ὁ Θεός ἔρχεται σέ ἐπικοινωνία μέ τόν κόσμο εἶναι κτιστή, καί ἡ κτιστή χάρη ἐνεργεῖ στά Μυστήρια, συνεπάγεται ὅτι τό τελούμενο ἀπό αὐτούς Μυστήρια τῆς θείας Εὐχαριστίας δέν εἶναι Μυστήριο καί δέν ὑπάρχει μεταβολή τοῦ ἄρτου καί οἴνου σέ Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν ἡ κτιστή χάρη νά μεταβάλλη τό κτιστό σέ ἄκτιστο; Αὐτός εἶναι ἕνας ἐπιπρόσθετος λόγος γιά τόν ὁποῖο δέν μπορούμε νά ἔχουμε κοινωνία μέ τοὺς Λατίνους. Αὐτό βέβαια συμβαίνει καί μέ ὅλα τά κατ' αὐτούς Μυστήρια, ὅπως τό Βάπτισμα, τό Χρίσμα κλπ.

Ἀπό αὐτήν τήν βασική διδασκαλία (actus purus) προέρχεται ἡ διδασκαλία περί ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρός καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ, τό καθαρτήριο πῦρ, τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα κλπ., πού ἔγιναν κατά καιρούς ἀντικείμενα θεολογικῶν διαλόγων, ἤτοι:

– τό Filioque, ὅτι δηλαδή, τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί τόν Υἱό μέ ἀποτέλεσμα νά μειώνεται ἡ μοναρχία τοῦ Πατρός, νά καταργῆται ἡ τέλεια ἰσότητα τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, νά ὑποτιμᾶται τό Ἅγιο Πνεῦμα ὡς μὴ ἰσοδύναμο καί ὁμόδοξο μέ τά ἄλλα Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀφοῦ παρουσιάζεται ὡσεὶ «πρόσωπο στεῖρο».

– ἡ χρησιμοποίηση ἀζύμου ἄρτου στήν θεία Εὐχαριστία

ἀπό τούς Δυτικούς πού παραβαίνει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ὁ Χριστός τέλεσε τόν Μυστικό Δεῖπνο,

– ὁ καθαγιασμός τῶν «τιμίων δώρων» πού γίνεται ὄχι μέ τήν ἐπίκληση στόν Πατέρα νά ἀποστείλῃ τό Ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλά μέ τήν ἀπαγγελία τῶν ἰδρυτικῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ «λάβετε φάγετε... πίνετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...»,

– ἡ ἄποψη ὅτι ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ ἐξiléωσε τήν θεία δικαιοσύνη, πού παρουσιάζει τόν Θεό Πατέρα ὡς φευδάρχη καί παραθεωρεῖ τήν Ἀνάσταση,

– ἡ ἄποψη περί τῆς «περισσευούσης ἀξιομισθίας» τοῦ Χριστοῦ καί τῶν ἀγίων πού τήν διαχειρίζεται ὁ Πάπας,

– ὁ χωρισμός καί ἡ διάσπαση μεταξύ τῶν Μυστηρίων Βαπτίσματος, Χρίσματος καί θείας Εὐχαριστίας,

– ἡ διδασκαλία περί τῆς κληρονομήσεως τῆς ἐνοχῆς τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος,

– οἱ λειτουργικές καινοτομίες σέ ὅλα τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας (Βάπτισμα, Χρίσμα, Ἰερωσύνη, Ἐξομολόγηση, Γάμος, Εὐχέλαιο),

– ἡ μή μετάληψη τῶν λαϊκῶν ἀπό τό «Αἷμα» τοῦ Χριστοῦ,

– τό πρωτεῖο τοῦ Πάπα, κατά τό ὁποῖο ὁ Πάπας εἶναι «ὁ episcopus episcoporum καί ἡ πηγὴ τῆς ἱερατικῆς καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, εἶναι ἡ ἀλάθητος κεφαλὴ καί ὁ Καθηγεμὼν τῆς Ἐκκλησίας, κυβερνῶν αὐτὴν μοναρχικῶς ὡς τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς» (I. Καρμίρης). Μέ αὐτὴν τὴν ἔννοια ὁ Πάπας θεωρεῖ τόν ἑαυτό του διάδοχο τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, στόν ὁποῖο ὑποτάσσονται οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, ἀκόμη καί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος,

– ἡ μή ὑπαρξὴ συλλειτουργίας κατὰ τίς λατρευτικὲς πράξεις,

– τό ἀλάθητο τοῦ Πάπα,

– τό δόγμα τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου καί γε-

νικά ή Μαριολατρεία, κατά τήν ὁποία ἡ Παναγία ἀνυψώνεται στήν Τριαδική θεότητα καί μάλιστα γίνεται λόγος καί γιά Ἁγία Τετράδα,

– οἱ θεωρίες τῆς *analogia entis* καί *analogia fidei* πού ἐπικράτησαν στόν δυτικό χῶρο,

– ἡ διδασκαλία τῆς συνεχοῦς προόδου τῆς Ἐκκλησίας στήν ἀνακάλυψη τῶν πτυχῶν τῆς ἀποκαλυπτικῆς ἀλήθειας,

– ἡ διδασκαλία περί τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ,

– ἡ ἄποψη περί τῆς ἐνιαίας μεθοδολογίας γιά τήν γνώση τοῦ Θεοῦ καί τῶν κτισμάτων, ἡ ὁποία ὁδήγησε στήν σύγκρουση μεταξύ θεολογίας καί ἐπιστήμης.

Ἐπίσης, ἡ μεγάλη διαφοροποίηση βρίσκεται καί στήν διαφορά μεταξύ σχολαστικῆς καί ἡσυχαστικῆς θεολογίας. Στήν Δύση ἀναπτύχθηκε ὁ σχολαστικισμός, ὡς προσπάθεια διερεύνησης ὅλων τῶν μυστηρίων τῆς πίστεως μέ τήν λογική (Ἀνσελμος Καντερβουρίας, Θωμᾶς Ἀκινάτης), ἐνῶ στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπικρατεῖ ὁ ἡσυχασμός, δηλαδή ἡ κάθαρση τῆς καρδιάς καί ὁ φωτισμός τοῦ νοῦ, γιά τήν ἀπόκτηση τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ. Ὁ διάλογος μεταξύ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ σχολαστικοῦ καί οὐνίτη Βαρλαάμ εἶναι χαρακτηριστικός καί δείχνει τήν διαφορά.

Συνέπεια ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι στόν Παπισμό ἔχουμε ἀπόκλιση ἀπό τήν ὀρθόδοξη ἐκκλησιολογία. Ἐνῶ στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δίνεται μεγάλη σημασία στήν θέωση πού συνίσταται στήν κοινωνία μέ τόν Θεό, διά τῆς ὀράσεως τοῦ ἀκτίστου Φωτός, ὅποτε οἱ θεοούμενοι συνέρχονται σέ Οἰκουμενική Σύνοδο καί ὀριοθετοῦν ἀσφαλῶς τήν ἀποκαλυπτική ἀλήθεια σέ περιπτώσεις συγχύσεως, ἐν τούτοις στόν Παπισμό δίνεται μεγάλη σημασία στόν θεσμό τοῦ Πάπα, ὁ ὁποῖος Πάπας ὑπέρκειται ἀκόμη καί αὐτῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Σύμφωνα μέ τήν λατινική θεολογία «ή αὐθεντία τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει τότε μόνον ὅταν στηρίζεται καί ἐναρμονίζεται μέ τήν θέληση τοῦ Πάπα. Σέ ἀντίθετη περίπτωση ἐκμηδενίζεται». Ὁ Ἐπίσκοπος Μαρέ ἔγραψε: «Θά ἦταν πιό ἀκριβεῖς οἱ ρωμαιοκαθολικοί ἂν ἐκφωνώντας τό «Πιστεύω» ἔλεγαν: «καί εἰς ἕναν Πάπαν» παρά νά λένε: «καί εἰς μίαν... Ἐκκλησίαν»».

Ἐπίσης, «ή σημασία καί ὁ ρόλος τῶν Ἐπισκόπων μέσα στήν ρωμαϊκή Ἐκκλησία δέν εἶναι παρά ἀπλή ἐκπροσώπηση τῆς παπικῆς ἐξουσίας, στήν ὁποία καί οἱ ἴδιοι οἱ Ἐπίσκοποι ὑποτάσσονται, ὅπως οἱ ἀπλοί πιστοί». Στήν παπική ἐκκλησιολογία οὐσιαστικά ὑποστηρίζεται ὅτι «ή ἀποστολική ἐξουσία ἐξέλιπε μέ τούς ἀποστόλους καί δέν μετεδόθη στους διαδόχους τους ἐπισκόπους. Μονάχα ἡ παπική ἐξουσία τοῦ Πέτρου, ὑπό τήν ὁποίαν βρίσκονταν ὅλοι οἱ ἄλλοι, μετεδόθη στους διαδόχους τοῦ Πέτρου, δηλαδή στους Πάπες». Ἀκόμη καί οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἔχουν τήν ἀξία πού τούς παραχωρεῖ ὁ Πάπας τῆς Ρώμης, διότι «δέν εἶναι οὔτε μποροῦν νά εἶναι ἄλλο πρᾶγμα παρά συνέδρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού συγκαλοῦνται ὑπό τήν αὐθεντία καί τήν ἐξουσία καί τήν προεδρία τοῦ Πάπα». Ὅταν βγῆ ὁ Πάπας ἀπό τήν αἴθουσα τῆς συνεδρίασης λέγοντας: «Δέν βρίσκομαι πλέον ἐκεῖ μέσα», παύει ἐκείνη τήν στιγμή ἡ Οἰκουμενική Σύνοδος νά ἔχη κύρος. «Οἱ ὄροι τῆς Συνόδου ἐπίσης δέν ἔχουν καμμιά ἀξία ἂν δέν ἐγκριθοῦν καί δέν ἐπικυρωθοῦν ἀπό τόν Πάπα, ὁ ὁποῖος καί θά τούς ἐπιβάλη μέ τήν αὐθεντία του στους πιστούς».

Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική ὑποστηρίζεται ἀπό τήν παπική «Ἐκκλησία» ὅτι ὅλες οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς εἶναι διϊστάμενες καί ἔχουν ἐλλείψεις, ἄρα κατ' οἰκονομία

μᾶς δέχονται σέ κοινωνία, καί βέβαια κατ' οἰκονομία μᾶς δέχονται ὡς ἀδελφές Ἐκκλησίες, ἐπειδή αὐτή (ἡ Παπική «Ἐκκλησία») αὐτοθεωρεῖται ὡς μητέρα Ἐκκλησία καί ἐμᾶς μᾶς θεωροῦν θυγατέρες Ἐκκλησίες.

Τό Βατικανό εἶναι κράτος καί ὁ ἐκάστοτε Πάπας εἶναι ὁ ἡγέτης τοῦ Κράτους τοῦ Βατικανοῦ. Πρόκειται γιά μιᾶ ἀνθρωποκεντρική ὀργάνωση, γιά μιᾶ ἐκκοσμίκευση καί μάλιστα θεσμοποιημένη ἐκκοσμίκευση. Τό Κράτος τοῦ Βατικανοῦ ἰδρύθηκε τό 755 μ.Χ. ἀπό τόν Πιπῖνο τόν Βραχῦ, πατέρα τοῦ Καρλομάγνου, καί στήν ἐποχή μας ἀναγνωρίσθηκε τό 1929 ἀπό τόν Μουσσολίνι. Εἶναι σημαντική ἡ αἰτιολογία τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Παπικοῦ Κράτους, ὅπως τό ὑποστήριξε ὁ Πῖος ΙΑ': «Ὁ ἐπί τῆς γῆς ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ δέν δύναται νά εἶναι ὑπήκοος ἐπιγείου κράτους». Ὁ Χριστός ἦταν ὑπήκοος ἐπιγείου κράτους, ὁ Πάπας δέν μπορεῖ νά εἶναι! Ἡ παπική ἐξουσία συνιστᾶ θεοκρατία, ἀφοῦ ἡ θεοκρατία ὀρίζεται ὡς ταύτιση κοσμικῆς καί ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας σέ ἓνα πρόσωπο. Σήμερα θεοκρατικά κράτη εἶναι τό Βατικανό καί τό Ἰράν.

Εἶναι χαρακτηριστικά τά ὅσα ὑποστήριξε στόν ἐνθρονιστήριο λόγο του ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ' (1198-1216): «Αὐτός πού ἔχει τή νύμφη εἶναι ὁ νυμφίος. Ἀλλά ἡ νύμφη αὐτή (ἡ Ἐκκλησία) δέ συνεζεύχθη μέ κενά τά χέρια, ἀλλά πρόσφερε σέ μένα ἀσύγκριτη πολύτιμη προίκα, δηλ. τήν πληρότητα τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καί τήν εὐρύτητα τῶν κοσμικῶν, τό μεγαλεῖο καί τήν ἀφθονία ἀμφοτέρων... Σά σύμβολα τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν μοῦ ἔδωσε τό Στέμμα, τή Μίτρα ὑπέρ τῆς Ἱερωσύνης, τό Στέμμα γιά τή βασιλεία καί μέ κατέστησε ἀντιπρόσωπο Ἐκείνου, στό ἔνδυμα καί στό μηρό τοῦ ὁποῖου γράφτηκε: ὁ Βασιλεύς τῶν βασιλέων καί Κύριος τῶν κυρίων».

Ἐπομένως, ὑπάρχουν μεγάλες θεολογικές διαφορές, οἱ ὁποῖες καταδικάσθηκαν ἀπό τήν Σύνοδο ἐπί Μεγάλου Φωτίου καί στήν Σύνοδο ἐπί ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ὅπως φαίνεται καί στό «Συνοδικό τῆς Ὁρθοδοξίας». Ἐπί πλέον καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καί οἱ Τοπικές Σύνοδοι μέχρι τόν 19ο αἰώνα καταδίκασαν ὅλες τίς πλάνες τοῦ Παπισμοῦ.

Τό πράγμα δέν θεραπεύεται οὔτε βελτιώνεται ἀπό κάποια τυπική συγγνώμη, πού θά δώσει ὁ Πάπας γιά ἕνα ἱστορικό λάθος, ὅταν οἱ θεολογικές ἀπόψεις του εἶναι ἐκτός τῆς Ἀποκαλύψεως καί ἡ Ἐκκλησιολογία κινῆται σέ ἐσφαλμένο δρόμο, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Πάπας παρουσιάζεται ὡς ἡγέτης τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ὡς διάδοχος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καί βικάριος - ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ πάνω στήν γῆ, ὡσάν ὁ Χριστός νά ἔδωσε τήν ἐξουσία Του στόν Πάπα καί Ἐκεῖνος ἀναπαύεται εὐδαίμων στούς Οὐρανοῦς.